

## ZAKONSKA REGULATIVA KOD DEKLARIRANJA POLJOPRIVREDNOG SJEMENA

S. SRBLJANIN

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Zagreb  
Ministry of Agriculture and Forestry, Zagreb

Deklariranje poljoprivrednog sjemena je završna radnja kod proizvodnje poljoprivrednog sjemena i ono predstavlja garanciju pravne i fizičke osobe da je sva procedura kod deklariranog sjemena obavljena sukladno propisima kod proizvodnje poljoprivrednog sjemena. Pravna i fizička osoba koja deklarira sjeme mora imati pokriće u drugim službenim dokumentima da su svi postupci kod proizvodnje toga sjemena bili ispravni. Sjeme za koje se izdaje deklaracija mora posjedovati: Svjedodžbu o zdravstvenom stanju usjeva, Uvjerenje o priznavanju sjemenskog usjeva za sjemensku proizvodnju i Izvještaj o kvaliteti sjemena poljoprivrednog bilja. Pored toga sjeme mora proći proceduru dorade, a o čemu mora postojati službena evidencija registrirana u knjizi ulaza i izlaza sjemena dorađivača kao i druge prateće dokumentacije.

Sva pitanja vezana za deklariranje poljoprivrednog sjemena su uređena propisima. Propisi koji uređuju pitanja deklariranja poljoprivrednog sjemena kod nas su slijedeći:

- Zakon o poljoprivrednom sjemenu i poljoprivrednom sadnom materijalu ("Narodne novine", br. 50/88);
- Zakon o standardizaciji ("Sl. list" br. 37/88, 23/91 "Narodne novine", br. 53/91);
- Zakon o zaštiti bilja ("Narodne novine", br. 10/94) i
- Pravilnik o kvaliteti sjemena poljoprivrednog bilja ("Sl. list", br. 47/87, 55/88, 81/89 i "Narodne novine" br. 53/91):

Osnovni propis koji regulira pitanje deklariranja sjemena je Pravilnik o kvaliteti sjemena poljoprivrednog bilja. Ovo značenje pravilnika pored najkonkretnije regulative ovog pitanja, proizlazi i iz članka 32. Zakona o poljoprivrednom sjemenu i poljoprivrednom sadnom materijalu koji uređuje da poljoprivredno sjeme u prometu mora biti pakirano i imati deklaraciju o kvaliteti uz otpremnicu i na ambalaži u skladu s propisima o kvaliteti sjemena poljoprivrednog bilja. Pravilnik pored deklariranja uređuje način i postupak ispitivanja kvalitete te način pakiranja sjemena. Prema članku 1. stavak 2. pravilnika proizlazi da se odredbe pravilnika odnose i na poljoprivredno sjeme što se uvozi, a što znači da sjeme iz uvoza mora proći proceduru utvrđivanja kvalitete (čistoće, vlage, kljavosti i zdravstvenog stanja) i biti deklarirano sukladno odredbama pravilnika. Ova odredba pravilnika sa stanovišta propisa je bitna, jer pitanje utvrđivanja kvaliteta i deklariranja sjemena iz uvoza nije posebno regulirano u Zakonu o poljoprivrednom sjemenu.

Pravilnik precizno uređuje vrste deklaracija i sadržaj informacija pojedine deklaracije, dok za sada ne uređuje strogu formu, veličinu etikete, boju etikete

kao i pitanje dodatnih informacija koje mogu biti stručnog ili propagandnog značenja. U biti pravilnik uređuje dvije vrste deklaracija i to: deklaracija uz otpremnicu i deklaracija koja se stavlja na ambalažu.

Deklaracija o kvaliteti uz otpremnicu za sortno sjeme se izdaje, i to:

1. za sjeme poljoprivrednog bilja - na Obrascu 3,
2. za gomolje i lukovice - na Obrascu 4,
3. za dopuštene mješavine sjemena - na Obrascu 5.

Deklaracija o kvaliteti sortnog poljoprivrednog sjemena koje se stavlja na ambalažu izdaje se:

1. za sjeme poljoprivrednog bilja - na Obrascu 6,
2. za gomolje i lukovice - na Obrascu 7.

Navedeni obrasci su tiskani uz pravilnik i čine njegov sastavni dio.

Deklaracija za dopuštene mješavine koja se stavlja na ambalažu mora, osim podataka iz Obrasca 6, sadržavati i podatke o sastavu pojedinih vrsta i sorti zastupljenih u mješavini.

Deklaracija o kvaliteti nesortnog sjemena poljoprivrednog bilja čiji promet je dopušten izdaje na već spomenutim obrascima za sortno sjeme s tim što se u rubriku "sorta" mora upisati "nesortno sjeme", a u rubriku kategorije mora se staviti povlaka.

Za sjeme vrsta poljoprivrednog bilja čija kvaliteta nije regulirana u norma-ma kvalitete sjemena u već spomenutim obrascima deklaracija upisuju se svi podaci o kvaliteti toga sjemena ispitani na način i po postupku što su uređeni u metodama ispitivanja sjemena. Od ukupno 500 biljnih vrsta koje obrađuju pravilnik, norme kvalitete su regulirane samo kod 160 vrsta ili 32%. Norme kvalitete u pravilniku su regulirane samo kod žitarica, industrijskog, krmnog i povrtnog bilja, dok kod cvijeća, ljekovitog i aromatičnog bilja nije reguliran, odnosno norme kvalitete su regulirane samo kod najvažnijih biljnih vrsta.

Pitanje dopuštenih mješavina i nesortnog sjemena, čije deklariranje je posebno uređeno, je regulirano u Naredbi o nesortnom sjemenu i o dopuštenim mješavinama poljoprivrednog sjemena koji se mogu stavljati u promet ("Sl. list", br. 25/66 i 7/67).

Rok važenja deklaracije je ograničen, a utvrđuje ga pravna ili fizička osoba koja deklarira sjeme, s tim što taj rok ne može biti kraći od iduće sjetvene sezone za dotičnu biljnu vrstu. Podaci u deklaraciji upisuju se štampanim slovima.

Deklaracija sjemena se izdaje po službenim obrascima za svaku partiju sjemena čija je kvaliteta utvrđena, s tim što se na sjeme u ambalaži do 250 gr. može deklarirati sa skraćenim informacijama i to, o dorađivaču sjemena, vrsti, sorti, klijavosti te broj deklaracije uz otpremnicu i datum do koga važi deklaracija.

Poljoprivredno sjeme u prometu mora posjedovati uz deklaraciju na ambalaži i deklaraciju uz otpremnicu. Na izričiti zahtjev svakog kupca sjemena, njemu se mora staviti na uvid i uručiti deklaracija uz otpremnicu toga sjemena odnosno njezina ovjerena fotokopija. Kupac može imati interes za uvid u deklaraciju uz otpremnicu, jer ona sadrži više informacija.

Ako je sjeme tretirano sredstvom za zaštitu bilja, u deklaraciji uz otpremnicu i u deklaraciji koja se stavlja na ambalažu mora se vidljivo označiti kojim je sredstvom sjeme tretirano i ako je sredstvo otrovno unosi se na deklaraciju obavezna pripomena: "Sjeme je zatrovano i ne smije se upotrebljavati za prehranu ljudi, domaćih životinja, riba, ptica i divljači". Obaveza stavljanja navedene pripomene na deklaraciju uz otpremnicu i na ambalaži proistječe iz članka 29. Pravilnika i članka 16. stavak 4. Zakona o zaštiti bilja. Treba istaći da je u neposrednoj vezi stavljanja navedene klauzule na deklaracije Naredba o vrsti sjemena koje mora biti podvrgnuto dezinfekciji prije stavljanja u promet ili prije upotrebe za vlastitu proizvodnju ("Sl. list", br. 4/78). Prema ovoj naredbi sjeme pšenice, ječma, zobi, raži, kukuruza, soje, graha i grašaka, a i sjeme navedenih vrsta kad se uvozi, moraju biti podvrgnuti dezinfekciji prije stavljanja u promet pa prema tome moraju obavezno sadržavati navedenu pripomenu na deklaraciji.

Ako je sjeme u ovojnici, u deklaraciju koja se stavlja na ambalažu i deklaraciji uz otpremnicu mora biti naznačeno da je sjeme polirano, inkrustirano, granulirano, u trakama, segmentirano odnosno kalibrirano, s dimenzijom i oznakom frakcije. Ako je sjeme pakirano po broju sjemenki, na deklaraciji mora biti naznačeni broj sjemenki u pakovanju.

Za deklaraciju koje se stavlja u ambalažu pravilnik posebno uređuje pitanje pričvršćivanja deklaracije. Tako ako se ambalaža zatvara prošivanjem strojem, deklaracija se stavlja na ambalažu i prošiva ili se utiskuje odnosno lijepi na ambalažu. Ako se ambalaža zatvara lijepjenjem, deklaracija se utiskuje ili lijepi na ambalažu, a ako je ambalaža prozirna, deklaracija se može staviti na vidljivo mjesto u ambalaži.

Ako se ambalaža zatvara vezivanjem, deklaracija se vezuje za ambalažu i osigurava plombom.

Deklaracija uz ambalažu mora biti vidljiva i sačinjena od materijala koji se ne oštećuje pri pakiranju i prijevozu u uobičajenoj manipulaciji.

Kod deklariranja sjemena gomolja i lukovica postoje određene specifičnosti u odnosu na ostalo sjemenje. Ovim specifičnostima su prilagođene i deklaracije za ovo sjemenje. Pod kvalitetom kod lukovica i gomolja se podrazumijeva; sortna čistoća, mehanička primjesa, mehanička oštećenja, zdravstveno stanje i veličina gomolja odnosno lukovica. Ovdje se uvijek postavlja kao važno pitanje određivanje sortne čistoće. Obzirom na sadašnju proceduru za dobivanje ovlaštenja kod utvrđivanja kvalitete sjemena sve pravne osobe koje se nalaze na popisu ovlaštenih za utvrđivanje kvalitete sjemena mogu utvrđivati i sortnu čistoću gomolja i lukovica, dok je za ove poslove stvarno osposobljen samo Zavod za krumpir u Staroj Sušici i Agronomski fakultet u Zagrebu. U vezi opremeljnosti za utvrđivanje kvalitete sjemena postoje problemi i kod utvrđivanja drugih elemenata kvalitete poljoprivrednog sjemena. Za rješavanje ovih problema moralo bi doći do izmjena u propisima koji uređuju ovu oblast. Prije svega kod davanja ovlaštenja za obavljanje utvrđivanja kvalitete sjemena moralo bi se u rješenju navesti za koje elemente kvaliteta je osposobljena ovlaštena organizacija i koju opremu mora posjedovati da bi mogla utvrđivati kvalitetu sjemena. Za sada kod nas ni jedna ovlaštena

organizacija nije osposobljena za utvrđivanje kvalitete poljoprivrednog sjemena kod svih vrsta poljoprivrednog bilja i svih elemenata kvaliteta.

Jedan od nedostataka sadašnjih propisa u sjemenarstvu je i taj da nije uređeno tko može izdati deklaraciju o kvaliteti poljoprivrednog sjemena. Doduše iz članka 21. stavak dva Zakona o poljoprivrednom sjemenu proizlazi da se pod doradom sjemena, između ostalog, podrazumijeva i deklariranje poljoprivrednog sjemena. U ovoj formulaciji ovo se može smatrati kao tehničko, a ne pravno pitanje. U svezi s ovim problemima postoje nerješena pitanja tko smije deklarirati sjeme iz uvoza, kao i tko može deklarirati sjeme kome je istekao rok valjanosti deklaracije. To je bio razlog da je Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva primilo više upita od radnih organizacija i inspekcijskih službi da se dade pismeno mišljenje kako da se ova pitanja rješavaju. U vezi ovih upita ministarstvo je dalo više puta svoje mišljenje (naputak) u smislu iznalaženja rješenja, dok se ova pitanja ne riješe izmjenom odnosno donošenjem novih propisa. Tako je Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva svojim naputkom od 6. prosinca 1993. godine pod brojem klasa: 011-02/93-01/68, Ur. broj 525-02-93-2 dalo mišljenje da poljoprivredno sjeme koje uveze uvoznik koji nije registriran za doradu sjemena, ne može obavljati deklariranje poljoprivrednog sjemena u originalnom pakovanju, kao ni drugog uvezenog sjemena koje se neće stavljati u promet u originalnom pakovanju. Uvoznik koji nije registriran za doradu poljoprivrednog sjemena uvezeno poljoprivredno sjeme deklarira putem ovlaštenih dorađivača sjemena.

Iz navedenog naputka isto proizlazi da je uvoznik odgovoran za kvalitetu uvezenog sjemena (čistoća, vlaga, klijavost i zdravstveno stanje, a kod gomolja i lukovica: sortna čistoća, mehaničke primjese, mehanička oštećenja i kalibraža) do utvrđivanja njegovog kvaliteta, a nakon toga za kvalitetu je odgovorna pravna odnosno fizička osoba koja je deklarirala uvezeno poljoprivredno sjeme. Za ostale podatke navedne u deklaraciji (vrsta, sorta i sortna reprodukcija i dr.) uvoznik ostaje i dalje odgovoran za uvezeno poljoprivredno sjeme.

U svezi deklariranja poljoprivrednog sjemena kojem je istekao rok važnosti deklaracije ministarstvo je dalo naputke 28. ožujka 1979. godine pod brojem: 04-713/1-1979. i 11. veljače 1991. godine klasa: 320-20/91-01/4, Ur. broj: 525-02-91-1. U ovim mišljenjima data je detaljna procedura oko utvrđivanja kvalitete i deklariranja sjemena kojem je istekao rok važenja deklaracije. Iz ovih naputaka proizlazi da sjeme kojem je istekao rok važenja deklaracije, deklarira vlasnik sjemena uz poštivanje procedure koja je navedena u naputku. Pošto vlasnik sjemena kome je istekao rok valjanosti deklaracije obično nije dorađivač sjemena, pa iz ovih naputaka proizlazi da deklariranje sjemena, kada je u pitanju istek roka važenja deklaracije, može obavljati fizička i pravna osoba koja nije dorađivač sjemena. Sigurno da se ova rješenja trebaju smatrati privremenim do njihovog uređenja u odgovarajućim propisima i sjemenarstva.

Kod donošenja novih propisa iz sjemenarstva trebat će voditi računa u usklađivanju naših propisa u ovoj oblasti sa propisima Europske unije i Organizacije zemalja za ekonomsku suradnju i razvoj. Kod deklariranja poljoprivrednog sjemena ovo usklađivanje će se odnositi prije svega na kontrolirano tiskanje deklaracija na ambalaži, jedinstvena veličina i boja etikete za pojedine kategorije sjemena kao i jedinstveni sadržaj informacija.

**Adrese autora - Authors' addresses:**

dipl. ing. Stevo Srbljanin  
Republički inspektor za biljnu proizvodnju  
Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva R. Hrvatske  
Ulica grada Vukovara 78/II  
HR-10000 Zagreb

**Primljeno - Received:**  
6.02.1996